

In dit neoromaanse voormalige klooster in 's-Heerenberg zijn ruim veertig levensloopbestendige woningen gerealiseerd.



Kloosterwoningen voor senioren

Van een verwaarloosd klooster een levensloopbestendig wooncomplex maken bleek een veeleisende opgave. Naast restauratie van oude Duitse constructies moest het monument in stijl worden verbouwd voor de nieuwe doelgroep.

In het ogenschijnlijk zo consistent gebouwde klooster bleken verschillende bouwmethoden te zijn toegepast



Appartementen in voormalig klooster
 // Locatie: Emmerikseweg, 's-Heerenberg
 // Opdrachtgever: Woonzorg Nederland
 // Bouwperiode: jan. 2011 – januari 2013

In het voormalige St. Bonifacius klooster in 's-Heerenberg nemen tientallen 55-plussers hun intrek. Woonzorg Nederland heeft het complex tot 46 levensloopbestendige appartementen en diverse algemene ruimten laten verbouwen naar ontwerp van Tak architecten. Daarvoor is het oorspronkelijk zeer introverte karakter van het klooster veranderd in een goed toegankelijk gebouw met een bijzondere woonsfeer. Zo hebben de twee- en driekamerappartementen van 70 m² tot 145 m² zeer hoge plafonds tot 4,20 meter. Bijna elk appartement is uniek qua ligging en indeling. Zelfs zijn er loftachtige woningen gerealiseerd in een van de twee kapellen op de koppen van de vleugels. Originale stijlmotieven, zoals de tegelvloeren met geometrische patronen en de zwart marmeren kolommen zijn met zorg in het plan opgenomen.

De woelige geschiedenis van het klooster begon rond 1908, toen Duitse jezuïeten uitweken naar Nederland vanwege de Kulturkampf en net over de grens hun studiehuis bouwden. Na het vertrek van de jezuïeten in 1937 is het klooster door de Witte Paters en Don Rua gebruikt tot de jaren zeventig. Daarna maakte het furore als centrum voor amateurkunst Gouden Handen. Toen het in 1999 leeg kwam, is Woonzorg Nederland aan de slag gegaan om herbestemming van Gouden Handen tot appartementen voor senioren te onderzoeken.

Opmerkelijke constructies

Tijdens tien jaar leegstand is het gebouw door lekkages ernstig aangetast. Eerdere verbouwingen, waarbij door het slopen van dragende muren de kap was verzakt, hadden schade toegebracht. Daarom is veel aandacht uitgegaan naar herstel van de constructies en het dak, dat in oude glorie is hersteld met deels nieuwe spanten en een dakbedekking met leisteen.

De constructies stelden de uitvoerders bovendien regelmatig voor verrassingen. Tijdens de opname bleek dat er veel verschillende bouwmethoden zijn toegepast in het ogenschijnlijk zo consistent gebouwde klooster. Er zijn zowel dragende betonnen als gemetselde draagstructuren. De dragende buitenmuren zijn tot 770 mm dikke spouwmuren, die gevuld zijn met puin en waarin soms ijzerwerk is opgenomen als een soort wapening. De smalle novicenvleugel en bredere patersvleugel hebben verder draagstructuren van metselwerk, terwijl bij de middenvleugel een betonnen skeletstructuur in combinatie met een dragende gemetselde gangwand aanwezig was. Een deel van

de dragende muren staat bovendien niet recht boven elkaar maar verspringt. Ook de spanten staan niet overal recht boven de dragende muren. De dragende betonnen balken zijn gewapend met hoekstalen in de tegenover elkaar liggende hoeken. Projectmanager realisatie van Woonzorg Henk Knoef vermoedt dat hier zelfs sprake is prefab balken.

Dunne betonnen vloeren

Voor de toegankelijkheid zijn naast de twee hoofdtrappenhuizen glazen liften geplaatst. Het inzagen van de vloeren voor de sparingsen leverde informatie op over de opbouw van de betonnen vloeren. De 3,20 tot 3,40 meter overspannende betonnen vloeren zijn circa 120 mm dik en hebben eenvoudige staafwapening met weinig dekking. Sterk genoeg voor de belasting maar onvoldoende geluidwerend als woningscheidende vloer. Per bouwlaag is vervolgens bekeken wat hier de beste aanpak was. Veelal werd de oplossing gevonden in een combinatie van geluidsisolerende gipsplafonds en soms zwevende dekvloeren. In die plafonds zijn de leidingen van de balansventilatie en de cv verwerkt. Die zakken dus uit de plafonds naar de radiatoren en zijn hierdoor nadrukkelijk zichtbaar.

Alle nieuwe binnenwanden voor de woningen zijn uitgevoerd in metalstud met gipsplaten. De schachten voor het verticale leidingtransport zijn zoveel mogelijk in de woningscheidende wanden opgenomen. De oorspronkelijke zware houten deuren in de bestaande gangwanden zijn waar mogelijk gehandhaafd.

Dubbele ramen

Ook aan allerlei details is te zien dat dit geen Nederlandse ontwerpen en bouwmethodieken zijn. Zo is het neoromaanse gebouw op diverse plaatsen voorzien van dubbel uitgevoerde ramen die, verbonden door een schuifmechanisme in de onderdorpel van het raam, samen naar binnen draaien. Na de complete restauratie van alle ramen werkt dit principe nog steeds zo. Alleen van de halfronde valramen is het buitenste raam vastgezet. Alle ramen zijn uit de kozijnen verwijderd en na restauratie in een timmeratelier voorzien van gelaagd restauratieglas, dat met stopverf in de sponningen is gezet.

Balkons

Een nadrukkelijke wens van Woonzorg was om zoveel mogelijk appartementen te voorzien van eigen buitenruimte. Bij een be-



1 // De zwart marmere kolom in een van de woningen in de kleine kapel is een origineel stijlkenmerk. 2 // Woning op de begane grond met de kenmerkende hoge ramen en plafonds. 3 // De oorspronkelijke houten deuren in de bestaande gangwanden zijn zoveel mogelijk gehandhaafd en dragen bij aan de monumentale sfeer. 4-5 // In de kleine kapel van de voormalige novicenvleugel zijn twee loftachtige appartementen gemaakt, waar het glas-in-lood van de middelste ramen is vervangen door een aluminium kozijn met isolatieglas. 6 // Een typisch Duitse raamconstructie met naar binnen draaiende, dubbel uitgevoerde ramen. 7 // De monumentale hoofdtrap is hersteld.





1-2 // De meeste woningen worden ontsloten vanuit galerijen aan de achterzijde van het klooster. 3 // Het nieuwe balkon is geïnspireerd op het model van het bestaande balkon en is op schuin geplaatste stalen consoles bevestigd (zie de detailtekening).

scherm monument geeft dat altijd veel stof tot discussie. Architect Stefanie Weser van Tak architecten zegt hierover: “Het klooster had al drie balkons op de tweede verdieping. Dat gaf een aanknopingspunt om aanvullende balkons te maken op basis van dit model.” De bestaande balkons zijn rijk versierd en van een granito vloerafwerking voorzien. Voor de nieuwe balkons is gekozen voor een constructie van stalen consoles van HE-balken die naar de vloeren zijn doorgekoppeld. Er liggen prefab betonnen balkonplaten op. Het stalen hekwerk is qua maatvoering en indeling geïnspireerd op het oude hekwerk. De deuren naar de balkons zijn geheel in stijl opgelost. Dit is gebeurd door de bestaande natuurstenen dorpels uit de gevels te nemen en ze terug te plaatsen als onderdorpel onder de uitgezaagde borstweringen. De stijlen van de kozijnen zijn verlengd en in plaats van ramen zijn er stolpdeuren geplaatst, met exact dezelfde roedenverdeling. Het metselwerk rondom de sparing is hersteld. Zodoende valt de wijziging nauwelijks op. Slechts twee natuurstenen dorpels zijn bij deze exercitie gebroken en moesten vervangen worden.

Galerijen aan hellende gevel

Voor de galerijen aan de achtergevel is een soortgelijk principe toegepast. Hier zijn de deuren vanuit het trappenhuis naar de galerij uitgevoerd als enkele in plaats van stolpdeur vanwege hun functie.

De galerijen zijn op een eenvoudige staalconstructie gelegd. Een probleem dat pas tijdens het stellen van de staalconstructie naar voren kwam, is dat de achtergevel 130 mm naar achteren helt. Dit was tijdens de opname niet ontdekt. De breedte van de galerijplaat moest aangepast worden door de bekisting per woonlaag te versmallen. Dus is men van boven naar onderen gaan werken.

Het hoogteverschil tussen de galerijvloer en aansluitende vloeren is op een slimme manier en zonder opstapjes opgelost. In de woningen ligt namelijk een dekvloer, terwijl de trap op de meeste verdiepingen niet is aangepast. Het hoogteverschil is in kleine stapjes opgelost (maximaal 20 mm) doordat men uit de lift naar de galerij gaat en dan pas de woning in. Op die manier zijn 41 van de 46 woningen rolstoeltoegankelijk.

Een forse tegenvaller bij het realiseren van de toegangen naar de galerijen was de betonnen balk van 600 bij 600 mm die over 12 meter lengte de keukenuitbouw overspande. Deze balk moest worden ingezaagd voor een nieuwe constructie voor de galerijtoegang.

Extra licht in kapappartementen

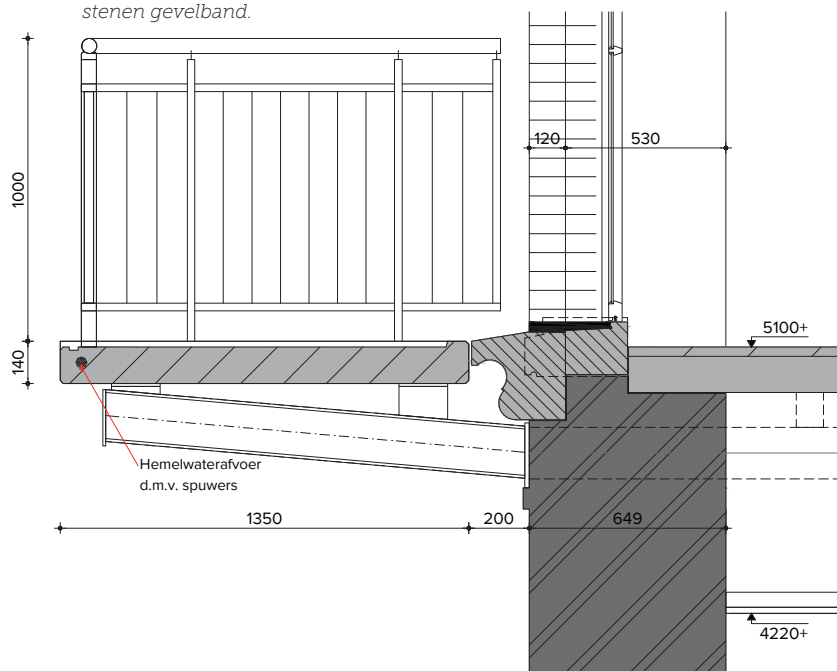
De appartementen op de derde verdieping hebben geen eigen buitenruimte maar beschikken wel over een gezamenlijk dakterras op de uitbouw aan de achterzijde. Deze appartementen, die onder de kap liggen, worden ontsloten via een inpandige gang. Om voldoende daglicht in de woningen te krijgen, zijn naast de gerestaureerde dakkapellen hoge Velux dakramen geplaatst. Deze rij dakramen zitten in de voor- en achtergevel en zorgen – deels via de gang – voor voldoende extra daglichttoetreding. In de kelders worden nog bergingen gemaakt voor de bewoners. Hopelijk worden er ook gebruikers gevonden voor de monumentale ruimten op de begane grond, waar bijvoorbeeld een restaurant, zorgverleners en publieke functies een plek kunnen vinden.



Projectgegevens // **Locatie:** Emmerikseweg, 's-Heerenberg // **Opdrachtgever:** Woonzorg Nederland, Amstelveen, woonzorg.nl // **Architect:** Tak architecten, Arnhem, takarchitecten.nl // **Constructeur:** Blaauw, blaauw.nl, Groningen // **Installatieadviseur:** Starre Advies, starreadvies.nl, Nieuwerkerk a/d IJssel // **Bouwfysisch adviseur:** Nieman Raadgevende Ingenieurs, nieman.nl, Zwolle // **Aannemer:** Veluwezoom Verkerk Bouw BV (VolkerWessels), Zevenaar, veluwezoom-verkerk.nl // **Bruto vloeroppervlak:** 9200 m² bvo // **Bouwperiode:** januari 2011 – januari 2013

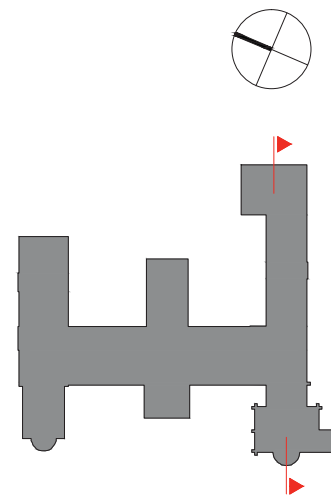


Het nieuwe balkon sluit aan bij de natuurstenen gevelband.



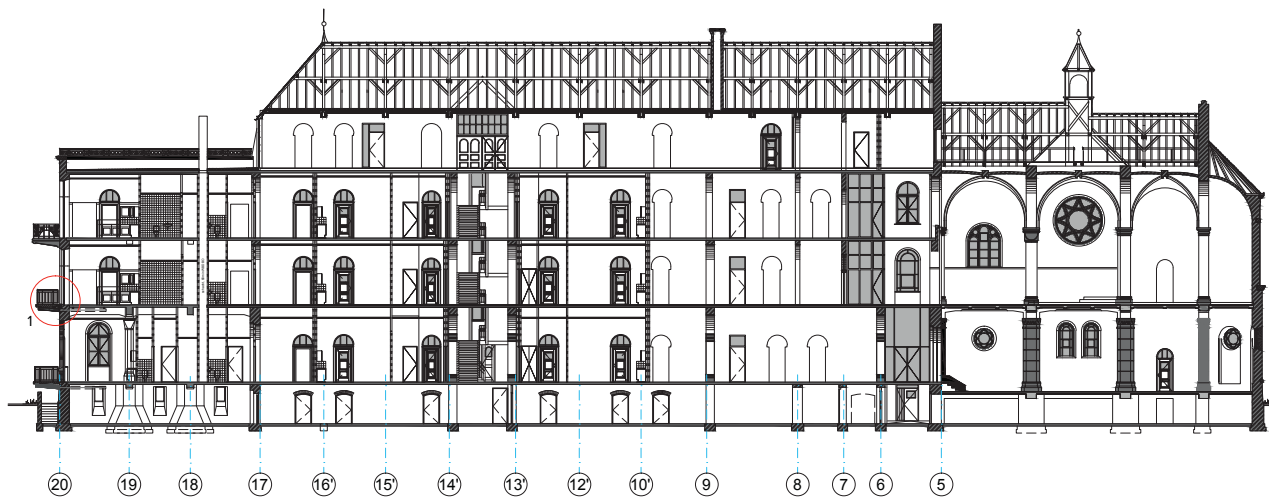
DETAIL 1

1:25



SCHEMA PLATTEGROND

1:2000



HOOGTE DOORSNEDE

1:500